

3 maart 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

MBO-opleidingen: rekenen en keuzedelen
Voorstel voor aanpassingen (met een internetconsultatie)
Wat betekent dit voor mbo-hbo?
(incl. een beschouwing over studielast op basis hiervan...)

Veel van de wetsvoorstellen van onze overheid worden via internet aan 'het publiek' voorgelegd, voor een 'consultatie'. Een aantal weken staat het voorstel klaar om van commentaar te worden voorzien, door iedereen die dat gewoon wil. Vervolgens gaat het betreffende ministerie daarmee aan de slag. Hoewel, het is aan de betrokken juristen en ambtenaren om verdere afwegingen te maken, er kort iets over te zeggen in de documenten die naar de beide Kamers gaan. Maar enige verdere inspraak is niet mogelijk, ook als blijkt dat de uitkomsten van de consultatie op een geheel eigen wijze zijn gebruikt, soms met een aanpassing die beter uitkomt bij de gewenste onderbouwing. Ook dat zijn 'de wetten van de politiek, strategie en beleidsvorming', en het is aan de politici om er goed naar te kijken, al dan niet gevoed door hun 'achterbannen', binnen en buiten de partijen. Zo werkt onze democratie, ook voor plannen die het onderwijs betreffen.

Inhoud & opmerkelijke zaken cursief in het kort...

1	Rekeneisen en keuzedelen in het mbo vanaf 1-8-2022 voor nieuwe studenten	2
2	Programma's voor rekenen	2
	* <i>Programma's zijn vastgesteld - dus nagaan als hbo wat ze inhouden voor niveau 4</i>	
3	Wijzigingen	2
	* <i>Eerste examenkandidaten melden zich in 2025 resp. 2026</i>	
	* <i>Nu studerenden gaan daarin nog niet mee, zolang ze binnen de nominale tijd blijven</i>	
4	Rekenen	3
	4.1 Resultaat voor rekenen en hbo	
	* <i>Er komt een instellingsexamen voor rekenen, geen landelijke toets</i>	
	* <i>Een 5 op rekenen kan aanleiding zijn voor verdere hbo-ondersteuning (techniek e.d.)</i>	
	4.2 Uit de toelichting hierop	
	* <i>Opmerkelijk is dat een landelijke toets de motivatie moet verhogen... ook bij de docenten...</i>	
5	SBU – klokuur – (en SLU): gebruik van begrippen – een algemene beschouwing...	4
	* <i>Men gebruikt zowel klokuur (wet) als sbu (toelichting) en dat is heel opmerkelijk</i>	
	5.1 SLU	
	* <i>Mogelijk een verwarring met de SLU (vmbo, havo en vwo)?</i>	
	5.2 Geen 'studiepunten' in het mbo	
	* <i>In het mbo worden de eenheden niet uitgedrukt in 'studiepunten', zoals in het hbo en wo</i>	
	5.3 SBU toch nog in een regeling terug te vinden... en niet bij de SBB	
	* <i>Maar... 'sbu' als eenheid in de keuzedelen-regeling... maar de SBB gebruikt wel 'klokuur'</i>	
	5.4 Ook verwarring in het hbo en wo met 'punten' – en wettelijk vliegt men dan uit de bocht...	
	* <i>Gebruik EC in het hbo en wo betekent het overtreden van de wet, om diverse redenen – actie nodig!</i>	
6	Keuzedelen maximaal 720 klokuren	7
	6.1 Toelichtingen uit de wet – gevolgen	
	* <i>Kijk goed naar de overgangsmatregelen</i>	
	6.2 Gevolgen voor studenten en instellingen	
	* <i>Waarvoor wordt bij vierjarige opleidingen de vrijkomende ruimte ingezet...</i>	
7	Gevolgen voor hbo	9
	* <i>Minder keuzedelen voor bepaalde mbo-4-opleidingen = minder voorbereiding op hbo</i>	

1 Rekeneisen en keuzedelen in het mbo vanaf 1-8-2022 voor nieuwe studenten

Een paar weken geleden is een internetconsultatie gestart voor het mbo. Het gaat om eisen die aan 'rekenen' dienen te worden gesteld en het maximaleren van de omvang van de keuzedelen voor de middenkaderopleidingen (niveau 4) - om daarmee geen verschil meer te hebben tussen drie- en vierjarige opleidingen. Het betreft 'Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen en Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB'.

In dit nummer gaan we een aantal zaken bezien, tevens om een beeld te krijgen van in hoeverre de doorlopende leerlijn mbo-hbo daarmee te maken kan gaan krijgen. Hoewel in de toelichting op het wetsvoorstel staat dat volgens OCW dat niet het geval is, dus dat het hbo er geen gevolgen van zal ondervinden, willen we toch een paar kanttekeningen plaatsen.

Zie hier de melding op de website:

Met dit wijzigingsbesluit wordt geregeld dat de herijkte rekeneisen voor het mbo worden ingevoerd en dat het resultaat voor rekenen in de slaag-zakregeling gaat meetellen. Daarnaast wordt de omvang keuzedelen voor de middenkaderopleiding aangepast naar 720 klokuren.

Bron: <https://www.internetconsultatie.nl/rekeneisen>

Over het onderdeel 'rekenen' wordt al geruime tijd gesproken. Uiteraard over de inhoud, dus welke onderwerpen, het al dan niet zelfstandig toetsen en op welk niveau, gelet op de doelstellingen van het mbo en waarvan de voorbereiding op de arbeidsmarkt de belangrijkste is. Maar de ontwikkeling als burger binnen onze maatschap is mede van belang. De doorstroom naar het hbo vanuit niveau 4 moet tevens in de gaten worden gehouden, en dan speelt ook 'rekenen' een specifieke rol.

Deze discussies hebben er steeds toe geleid dat de invoering van 'rekenen' als examenonderdeel om te worden meegenomen in de slaag/zak-beslissing verder vooruit werd geschoven, met alle gevolgen van dien voor regelingen die daarmee te maken hebben. Maar nu is het dus zo ver...

Overigens kent het havo sinds dit jaar al wel een vak 'rekenen', maar alleen verplicht voor leerlingen die het profiel C&M kiezen zonder wiskunde erbij.

2 Programma's voor rekenen

Op de website van de internetconsultatie is het voorstel te vinden, met een uitgebreide toelichting. Daarin worden ook de rekenprogramma's gegeven die zullen worden gehanteerd, op basis van wat alle betrokken partijen overeen is gekomen.

Mogelijk dat in de komende jaren wel weer aanpassingen nodig zijn voor die programma's maar het gebruik ervan is dat wel wettelijk verplicht geworden.

Het stuk met het voorstel en de toelichting is op onze website te vinden, in de middelste kolom bij 'documenten': <http://www.leidoacademy.nl/nieuwsbrieven-stukken/>

3 Wijzigingen

Hier eerst maar gewoon de wijzigingen:

Artikel 17d wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt “, 720 of 960 klokuren” vervangen door “of 720 klokuren”.
2. Het tweede lid wordt als volgt gewijzigd:
 - a. In onderdeel a wordt “voorde” vervangen door “voor de”.
 - b. In onderdeel d vervalt “of, indien met inachtneming van artikel 7.2.4a, vierde lid, van de wet voor de opleiding een langere studieduur dan drie volledige studiejaar kan worden vastgesteld: 960 klokuren”.

Na artikel 18b wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 18c. Invoering rekenen als onderdeel uitslag examen

Voor de student die voor 1 augustus 2022 een aanvang heeft gemaakt met zijn beroepsopleiding en deze opleiding uiterlijk heeft voltooid in de periode die overeenkomt met voor hem geldende studieduur vermeerderd met twee studiejaar, zijn de artikelen 15, 17 en 17a van toepassing zoals deze artikelen luiden op 31 juli 2022.

4 Rekenen

In het huidige besluit staat al het een en ander over het onderdeel 'rekenen'. Met deze wijziging wordt nu bepaald dat degenen die per 1 augustus 2022¹ aan een mbo-opleiding beginnen, te maken krijgen met het moeten afleggen van een instellingsexamen. De mbo-instelling dient daarop te gaan inspelen en daarom staat het volgende in de toelichting op het voorstel:

- Mbo-studenten krijgen te maken met aangepaste rekeneisen in onderwijs en examinering. Daarnaast telt de hoogte van het behaalde resultaat mee voor het kunnen behalen van het diploma. Het rekenexamen wordt volledig een instellingsexamen.
- Mbo-instellingen moeten het rekenonderwijs baseren op de herijkte rekeneisen. Daarnaast moeten zij examineren via een instellingsexamen dat zij zelf ontwikkelen of inkopen (in plaats van het centraal examen van het CvTE).
- Het CvTE hoeft het centraal examen voor rekenen in het mbo niet meer aan te bieden. CITO hoeft geen examen meer te ontwikkelen.

De laatste zin van het nieuwe artikel 18c moet wel even goed worden gelezen. Er staat dat degenen die voor 1 augustus 2022 zijn gestart met een mbo-studie de tijd hebben om het examen zonder de eenheid 'rekenen' te doen als ze afstuderen binnen de nominale tijd die voor die kwalificatie staat. Dus, met een uitloop c.q. vertraging komt die eenheid er wel gewoon bij...

4.1 Resultaat voor rekenen en hbo

Als het gaat om de doorstroom naar het hbo, betekent dit dat normaal gesproken (los van snelle studenten) de eerste mbo'ers in 2025 (driejarige opleiding) dan wel 2026 (vierjarige opleiding) aankloppen bij een hogeschool met een diploma waarin 'rekenen' is opgenomen. Dat is nog een behoorlijk eind weg, maar de instellingen kunnen dit in hun planning alvast opnemen...

Het zal overigens best zo zijn dat er hbo-opleidingen zijn waarvoor 'rekenen' een interessant en relevant vak is, zonder dat meteen een keuzedeel met 'wiskunde' moet worden gekozen. Het is ook mogelijk dat in zo'n geval in het regionale overleg in het keuzedeel 'voorbereiding hbo' iets met rekenen wordt gedaan, maar het is dus geen verplichting.

Toch is de vraag - die misschien nu toch al moet worden gesteld - of een mbo'er die straks met een 5 slaagt², beter moet worden voorbereid op een hbo-opleiding waarvoor het behoorlijk kunnen rekenen een belangrijke en relevante vaardigheid is³. Het ligt niet voor de hand dat hiervoor een toelatingsregeling zal worden getroffen, al weet je dat nooit met alle dynamiek die we nu zien optreden. Maar misschien kan een aanvullende cursus of training, vooraf en meteen na de studiestart toch wel een prima optie zijn.

4.2 Uit de toelichting hierop

Er is veel over dit alles te zeggen – en dat zal heus nog wel gaan gebeuren, denken we – maar we geven hier de belangrijkste passages uit de toelichting als het gaat om de motivatie voor het aldus te gaan regelen – en het invoeren van 'rekenen' als examenvak. Het wordt sowieso een verantwoordelijkheid van de mbo-instelling als het gaat om het hoe. Maar er kan niet meer worden volstaan met de stelling dat alle onderliggende rekentechnieken al een plek hebben gevonden in de andere vakken. Dus er komt een echt schoolexamen, zo nodig getoetst door de inspectie als het gaat om de inhoud en het niveau.

Uit de toelichting

Naar aanleiding van het afschaffen van de rekentoets in het voortgezet onderwijs (hierna: vo), het regeerakkoord van 2017 (waarin is benoemd dat rekenen in het mbo beroepsgericht wordt) en de invoering van het instellingsexamen voor rekenen (waarmee de verplichting van het centrale examens is komen te vervallen), is samen met mbo-sector een nieuwe koers voor rekenen in het mbo uitgestippeld.

¹ Het mbo-jaar loopt van 1 augustus tot 31 juli, in tegenstelling tot het hoger onderwijs dat een maand later van start gaat en dus ook eindigt.

² In het wetsvoorstel worden ook de normen genoemd waaraan straks moet worden voldaan. Het minimumcijfer is een 5 maar er is een compensatieregeling met Nederlands en Engels mogelijk.

³ We laten de toelating voor de PABO hier verder buiten beschouwing.

Deze koers vloeit voort uit een intentieverklaring tussen het ministerie van OCW, de MBO Raad en de NRTO. Kern van deze koers is dat er uitdagende maar haalbare niveaus zijn voor de verschillende mbo-niveaus en passende beroepsgerichte examens waarvan het resultaat meetelt voor het behalen van het diploma.

Een belangrijk aspect hierin is het herijken van de huidige rekeneisen, die nu zijn vastgelegd in de referentieniveaus die zijn uitgewerkt door de commissie Meijerink (2008). Een expertgroep, ingesteld door het ministerie van OCW, heeft daarom in 2020 de huidige rekeneisen herzien.

De nieuwe rekenaanpak heeft tot doel dat mbo-studenten rekenonderwijs krijgen dat past bij hun niveau, uitdagend maar haalbaar is en aansluit bij hun opleiding. Hierdoor is de kans groter dat zij het examenonderdeel rekenen dusdanig beheersen dat ze voldoende geëquipeerd zijn voor hun beroep op de arbeidsmarkt of voor hun vervolgopleiding.

Doordat het examenonderdeel rekenen meer aansluit bij de belevingswereld van de student en gaat meetellen voor de slaag/zakbeslissing voor de mbo-niveaus 2, 3 en 4, is de verwachting dat ook de motivatie voor rekenen bij studenten en docenten verhoogd wordt.

Mbo-instellingen kunnen rekenonderwijs geven en examens maken die gebaseerd zijn op de herijkte eisen, waardoor deze beter aansluiten bij het niveau van de studenten en recht doet aan het eigen karakter van het mbo.

Met het besluit wordt hier invulling aan gegeven door de rekenniveaus te verankeren en de uitslagbepaling zo vorm te geven dat het resultaat voor rekenen volwaardig meetelt voor het behalen van het diploma.

Interessant is dat een argument wordt gebruikt als dat door het hebben van een toets die meetelt voor het afsluitend examen, de motivatie bij de studenten zal verbeteren... en ook van de docenten. Daaruit spreekt toch een soort subjectief oordeel - dus dat die motivatie er bij het onderwijzend personeel er kennelijk nu niet of te weinig is.

Wil men geen rekenen geven, wordt het als onnodig gezien en niet noodzakelijk omdat de mbo-opleidingen er zijn voor het invullen van een baan – en dat het werkveld er ook geen heil in ziet, met alle digitale middelen die er ter ondersteuning zijn? Wellicht daarom ook de OCW-opmerking dat het cijfer voor ‘rekenen’ straks ‘volwaardig meetelt’. Opmerkelijk in ieder geval.

5 SBU – klokkur – (en SLU): gebruik van begrippen – een algemene beschouwing...

Voordat het voorstel voor de keuzedelen nader wordt bekeken, moeten we toch stilstaan bij een aspect dat voortdurend opduikt in onze analyses, zowel van de bestaande als de nieuwe voorstellen rond de wet- en regelgeving, nl. het gebruik van begrippen. Binnen de wet worden vaak voor dezelfde begrippen verschillende benamingen gebruikt, maar dat is tevens te constateren als er wordt gewerkt met een dwarsdoorsnede van bepaalde wetten die met elkaar samenhangen.

Dat lijkt op zichzelf niet erg, als je maar weet wat met iets wordt bedoeld in een specifieke context. Maar als er misverstanden kunnen ontstaan of zaken in een bredere zin juridisch moeten worden uitgezocht, is het voorstelbaar dat beslissingen niet juist blijken uit te pakken.

Daarnaast is het opmerkelijk dat de wetgever vaak genoeg met ‘reparatie-voorstellen’ komt – zoals nu gaande is met de Variawet – maar steeds vergeet om te kijken naar het gebruik van begrippen en soms ook taalkundige zaken. Kennelijk wordt daaraan geen prioriteit gegeven en dat is jammer.

Toch gebeurt het dus nog steeds dat dergelijke ‘fouten’ worden gemaakt, ook in dit voorstel, niet cruciaal op zich, maar dan toch. Het lijkt erop dat de aanpassingen – puur juridisch dus – door iemand anders zijn gedaan dan de opsteller van de toelichting. Zo’n toelichting heeft op zich geen juridische waarde en wordt steeds vaker ingezet om in gebruikelijke en heldere taal uit te leggen wat er achter het voorstel zit, welke redenen er zijn om dit te doen en de doelgroepen mee te krijgen in de verdere invoering en implementatie ervan.

Maar er kan als gevolg daarvan in het taalgebruik wel eens wat misgaan. In dit voorstel gaat het om het volgende – en nogmaals, het is geen halszaak, maar het gaat om het principe:

- In de regelgeving voor het mbo (bve dus) wordt de studielast van een opleiding uitgedrukt in ‘klokuren’ – bijvoorbeeld als wordt gesteld: ‘Eén volledig studiejaar heeft een studielast van ten minste 1600 klokuren’. In het voorstel van nu wordt in de aan te passen artikelen dus ook conform die afspraak gewerkt met ‘klokuren’.

- In de toelichting op het voorstel wordt gewerkt met het begrip 'sbu' en niet met 'klokuur'. Een 'sbu' is een 'studiebelastinguur'. Dat is ook 60 minuten. Dus 'klokuur' en 'sbu' zijn in principe uitwisselbaar, in het normale spraakgebruik maar niet in juridische zin.

Het vervelende is dus nu dat heel strikt geredeneerd door het ontbreken van een omschrijving van het begrip 'sbu' in de wet voor het mbo – en vervolgens er ook niets over wordt gezegd in dit wetsvoorstel – de toelichting conflicteert met de voorgestelde artikelen.

Nogmaals, er vloeit geen bloed uit... maar zoals gesteld zou het handig zijn als alle betrokkenen bij het opstellen van zo'n stuk altijd met elkaar overleggen en afstemmen wat betreft het gebruik van allerlei begrippen. Nog beter, laat een soort 'eindredacteur' de finale versie gewoon goed lezen voordat deze door de minister wordt onderschreven. Het voorkomt mogelijke conflicten (en pagina's in onze rapporten...).

5.1 SLU...

Misschien is er wel een verklaring voor dit alles. Het is namelijk zo dat in het voortgezet onderwijs, dus ook het vmbo, naast het havo en vwo, wordt gewerkt met 'slu', wat staat voor 'studielastuur'. De 'slu' is een bouwsteen voor het verdelen van de studielast over de vakken. Maar het aantal zegt niets over het aantal 'lesuren' dat voor een vak wordt gegeven. Daar zijn wel tabellen voor maar de school kan zelf een en ander inroosteren. Dan kan een lesuur 45 of 50 minuten zijn, om maar wat te noemen.

Dat geldt ook voor het mbo, waarbij het aantal 'klokuren' voor een eenheid in een mbo-opleiding niets zegt over het aantal contacturen, lessen, practica en andere elementen van een rooster. Het is aan de instelling om te bepalen hoe voor een bepaalde eenheid de beschikbare klokuren worden omgezet in activiteiten die moeten leiden naar het behalen van de leeruitkomsten. Het is overigens altijd wel een discussiepunt binnen een mbo-instelling als het gaat om de verdeling van de directe contacturen, zeker voor vakken waarbij veel theorie komt kijken.

5.2 Geen 'studiepunten' in het mbo

Bovendien is het zo dat in het mbo geen verdeling bestaat van een studiejaar in eenheden met inzet van 'studiepunten'. Het is bijvoorbeeld niet zo dat de minimaal 1600 klokuren worden ingezet op basis van eenheden van 28 uur zoals in het hbo en wo – waarbij een gefixeerd aantal uren van 1680 in de wet is vastgelegd, dus 60 keer 28 uren.

Dat heeft te maken met het feit dat een tijd geleden een bepaalde mbo-4opleiding bij iedere instelling een verschillende lengte kon hebben: 3, 3,5 dan wel 4 jaren, daarmee aangevende dat de vorm van het programma geen standaard-eenheid zou kunnen toestaan. Ook zou daarmee de inrichting te dwingend worden voorgeschreven, passend bij het aantal studiepunten dat aan een eenheid wordt gekoppeld.

Tevens werd jarenlang op internationaal niveau geprobeerd om voor het soepeler maken van de mbo-samenwerking over de landsgrenzen heen een standaard in te voeren, vergelijkbaar met het ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) voor het hoger onderwijs, onder de naam ECVET. Maar daarbij kwam men eigenlijk niet verder dan het maken van afspraken hierover bij het uitwisselen van studenten over hetgeen elders was gedaan, in eenheden van bijvoorbeeld een semester. Daarom is onlangs besloten te stoppen met het streven naar internationale afspraken over het hanteren van een eenheid voor de studielast in het mbo (vocational education and training).

5.3 SBU toch nog wel in een regeling terug te vinden... en niet bij de SBB

Dan kijken we toch nog even naar het gebruik van 'klokuur' en 'sbu' bij het onderwerp van deze wetsaanpassing in de regeling die daarvoor specifiek is gemaakt: "Regeling vaststelling keuzedelen". Die regeling wordt elk jaar aangepast en in een bijlage ervan worden alleen maar de nieuwe keuzedelen genoemd aangezien er zoveel aanpassingen plaatsvinden dat er anders een complete chaos zou kunnen gaan ontstaan.

En zie daar, in de betreffende bijlage, staat dit in de kop van de tabel:

<i>Naam keuzedeel</i>	<i>Code</i>	<i>Aantal sbu</i>
-----------------------	-------------	-------------------

Dus hier spreekt de overheid wel van 'sbu', en dat is derhalve niet in lijn met de wet waarop de keuzedelen zijn gebaseerd, wetende dat een keuzedeel een onderdeel van een formele opleiding is waarbij wordt gewerkt met klokuren. Opmerkelijk.

Nu is het zo dat de keuzedelen in beheer zin van de SBB, de organisatie die ook betrokken is bij het opstellen van kwalificaties en het beheer en de actualisatie ervan. Het raadplegen van de huidige website van de SBB laat zien dat men zich daar wel keurig aan de wetgeving houdt:

Een mbo-opleiding bestaat niet alleen uit een kwalificatie, maar ook uit een of meer keuzedelen. Met keuzedelen kan de student zijn vakmanschap verbreden of verdiepen. Ze beslaan in totaal 15% van de opleidingstijd. De studielast bedraagt 240 klokuren of een veelvoud daarvan (480, 720 of 960). De student doet er ook examen in, al kan hij nog niet op dat onderdeel zakken. De minister heeft wel de intentie om keuzedelen voorwaardelijk te maken voor diplomering.

Het zou OCW sieren als met de huidige voorstellen ook meteen deze omissies worden hersteld, om daarmee het vertrouwen in de wetgeving in stand te houden als het gaat om een gelijke behandeling en een soepele afstemming van regelingen. Het gebruik van de juiste omschrijvingen van begrippen is essentieel (iets wat van onze studenten in toetsen ook gewoon toch verwachten...).

5.4 Ook verwarring in het hbo en wo met 'punten' – en wettelijk gaat men dan echt uit de bocht...

Dit alles bij elkaar lijkt toch ook wel erg sterk op het door elkaar gebruiken van begrippen voor de studielast in het hoger onderwijs, zoals al een aantal keren is meegenomen in onze nieuwsbrieven:

- In de WHW voor het hbo en wo wordt uitsluitend gewerkt met het begrip 'studiepunt'. In een studiejaar worden dus normaal gesproken 60 studiepunten geprogrammeerd om een studielast van 1680 klokuren te kunnen realiseren.
Dat betekent dat in alle regelingen en voorschriften die zijn gebaseerd op de WHW eveneens het begrip 'studiepunt' dient te worden gebruikt om de geldigheid te kunnen garanderen – tenzij in een regeling een alternatief begrip wordt gebruikt met het tevens noemen van die 'conversie'.
- Vervolgens is nog steeds te zien dat in regelingen, kaders, voorschriften en formulieren niet het begrip 'studiepunt' wordt gebruikt, maar 'EC' (of ook wel 'ec')⁴. De 'credit' is de internationale 'maat' voor studielast, afgesproken binnen het Bolognaproces⁵ (met het ECTS). Maar het betekent wel dat bij de wettelijke geldigheid ervan in ons land vraagtekens te zetten zijn.

Het is zo dat de EC⁶ alleen maar een rekeneenheid is en geen internationale maat voor de studielast. Het is van groot belang om zich dat te realiseren. Er is nl. afgesproken dat een jaar 60 EC in de internationale context omvat, maar niet dat daarmee elk land ook een studielast van 1680 klokuren vastlegt. Het aantal uren per EC binnen de European Higher Education Area ligt tussen de 20⁷ en 30. Het ECTS geeft dus een 'schijnzekerheid' over het over en weer kunnen accepteren van eenheden op basis van het aantal EC dat eraan is toegekend⁸.

Het betekent in wettelijke zin dat het gebruik van EC bijvoorbeeld op een getuigschrift ('De opleiding omvat 240 EC') of in een diploma-supplement zonder te verwijzen naar het begrip 'studiepunt' en de studielast van 28 klokuren per studiepunt, is gebaseerd op een regeling die niet overeenstemt met de Nederlandse wetgeving.

⁴ Het is goed om te zien dat de EC nu niet meer in het CROHO wordt gebruikt, na opmerkingen daarover.

⁵ Het is overigens in de afspraken geen 'EC' maar 'ECTS credit'. In formele stukken binnen het Bolognaproces wordt gewoon voluit 'ECTS credit' gebruikt en niet EC. Het hanteren van het begrip 'credit' zou daarmee meer voor de hand liggen. De EC is wellicht – naast de eerste twee letters van ECTS - een samentrekking van 'ECTS credits', maar dat zou het 'Ec' moeten zijn. Mogelijk is aldus het gebruik van 'EC' en de verwijzing naar internationale afspraken in wettelijke en dus formele zin onjuist en derhalve niet houdbaar.

⁶ Laten we voor het gemak hier maar verder EC gebruiken, en de discussies komen later wel...

⁷ Een voorbeeld hiervan is het UK voor de bacheloropleidingen. In formele EU-stukken over het ECTS wordt gemeld dat de onderliggende studielast een nationale aangelegenheid is, mede te koppelen aan het gebruik van leeruitkomsten. Daarmee wordt eigenlijk al binnen het systeem zelf de bodem onder de vergelijkbaarheid weggeslagen. Diploma's uit bepaalde landen worden dan ook vaak met argwaan bekeken...

⁸ Om niet roomser dan de Paus te zijn: In ons land valt te constateren dat gelijke eenheden bij verschillende instellingen een eigen aantal studiepunten kunnen krijgen, mede op basis van de eigen vormgeving van het programma. Dus ook bij de uitwisselbaarheid van eenheden in het eigen land zijn soms vraagtekens te plaatsen, laat staan bij internationale samenwerking met het alleen maar kijken naar het aantal credits...

Een EC kent geen wettelijk vastgelegde status in internationaal verband, mist de link naar een standaard voor de studielast en is daarmee alleen een eenheid om het mogelijk te maken voor landen om samen te werken rond de doorstroom met een bepaalde graad naar een opleiding op een hoger niveau in een van de andere landen die in dat netwerk zitten. Dat kan derhalve gebeuren door het opnemen van de informatie in het diploma-supplement. That's it...

Ook hierbij dus de oproep, herhaald, om als wetgever een einde te maken aan deze onduidelijkheden en missers in de wet. In de Variawet die nu bij de EK ligt zitten vergelijkbare fouten, en – nog erger – ze houden in dat de binding met andere regelingen die aan de WHW gekoppeld zijn, nog slechter wordt.

6 Keuzedelen maximaal 720 klokuren

We gaan over naar het tweede aspect. Dat heeft te maken met het feit dat mbo-4 een aantal jaren geleden een standaardlengte van drie of vier jaar kreeg. Daar mocht het mbo-veld over meebe-slissen, met als voorwaarde dat maximaal 15% van de opleidingen een lengte van vier jaren mocht hebben. Dat bleken uiteindelijk vooral een keuze voor de technische opleidingen te zijn, om veel vaktechnische zaken erin onder te kunnen brengen. Maar, en dat maakte het meteen weer erg lastig, elke mbo-instelling kon en kan alsnog bepalen welke opleidingen toch in drie jaar waren te programmeren, om allerlei redenen, en verantwoordbaar naar de inspectie toe.

Het gevolg was dat het geheel aan keuzedelen voor deze in formele zin vierjarige opleidingen evenredig een standaardomvang kreeg nl. 15% van de totale studiebelasting d.w.z. 960 klokuren, zijnde vier keer 240. Een mbo-opleiding die formeel driejarig is verklaard, moet dus drie keer 240 uren programmeren voor de keuzedelen, zijnde 720 uren. Een keuzedeel is dan 240, 480, 720 of mogelijk zelfs 960 klokuren groot.

Het is tevens zo dat er keuzedelen zijn die in meerdere mbo-opleidingen zijn in te zetten en zo kan een instelling wel eens in rooster-technische netten verstrikt raken. Derhalve is nu het voorstel elke mbo-4-opleiding een ruimte van 720 klokuren te geven voor de keuzedelen. Daarmee wordt tege-moet gekomen aan de mbo-instellingen om een opleiding die ook over vier jaren is te verspreiden, zonder die rompslomp in drie jaren aan te bieden.

6.1 Toelichtingen uit het voorstel - gevolgen

Hier de toelichtingen uit het voorstel, met steeds daarna een aantal kanttekeningen. Daarbij gaat het ook om de gevolgen voor de nu studerende mbo'ers.

Algemene toelichting – op een rijtje gezet van wat de wijziging inhoudt...

Op grond van artikel 7.2.4a, van de Wet educatie en beroepsopleidingen (WEB) kan voor een middenkaderopleiding, indien dit in verband met de aard van de opleiding noodzakelijk is, een langere studieduur worden vastgesteld dan de drie studiejaar die normaal gesproken voor een middenkaderopleiding staat (artikel 7.2.4a, derde lid, onder c, van de WEB).

De middenkaderopleidingen die een langere studieduur, te weten maximaal vier studiejaar, mogen hebben zijn neergelegd in bijlage 4 van de Regeling vaststelling kwalificatiedossiers en opleidingsdomeinen 2016.

Een mbo-instelling besluit zelf of gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om een middenkader-opleiding in vier studiejaar te programmeren (zie art. 6 van de Regeling vaststelling kwalificatie-dossiers en opleidingsdomeinen). In de praktijk wordt dezelfde opleiding door de ene instelling in drie jaar en door de andere instelling in vier jaar geprogrammeerd. In het Examen- en kwalifica-tiebesluit beroepsopleidingen WEB (Ekb WEB) wordt de omvang van de keuzedeelverplichting per soort beroepsopleiding bepaald (art. 17d).

De keuzedeelverplichting geldt voor zowel de instelling als de student. Bij de betreffende soort opleiding moet de instelling voldoende keuzedelen verzorgen en moet de student voldoende keu-zedelen kiezen uit het actuele aanbod van de instelling.

De keuzedeelverplichting wordt uitgedrukt in studiebelastingsuren. De aangegeven studiebelas-tingsuren vormen een richtlijn voor ontwikkelaars die de keuzedelen ontwikkelen en lesmaterialen maken en docenten die de opleiding inrichten.

Voorheen werd voor middenkaderopleidingen die op de lijst staan van middenkaderopleidingen die langer dan 3 jaar mogen duren een keuzedeelverplichting van 960 sbu gehanteerd en bij midden-kaderopleidingen die niet op de lijst stonden 720 sbu. Met de huidige wijziging wordt het aantal sbu voor alle middenkaderopleidingen gelijk getrokken.

Hetgeen hier staat spreekt dus voor zichzelf. Er wordt dus in de tekst gewerkt met 'studiebelastingen', maar daarover is van alles al gezegd.

Inhoud van het besluit

Voor wat betreft de keuzedeelverplichting die geldt voor een middenkaderopleiding die meer dan 3 studiejaar mag duren, wordt voortaan aangesloten bij de keuzedeelverplichting die geldt voor alle reguliere middenkaderopleidingen. Dat betekent dat deze verplichting niet langer 960 sbu maar 720 sbu omvat. Het voordeel hiervan is dat dit een duidelijke, heldere maatregel is die geldt voor alle middenkaderopleidingen. Ook is het dan voor alle betrokkenen, waaronder bijvoorbeeld werkgevers, helder dat een diploma van een middenkaderopleiding te allen tijde betekent dat er tenminste 720 sbu aan keuzedelen is gevolgd (vrijstellingen uitgezonderd).

Dit is ook helder. Interessant is wel de opmerking dat de werkgevers straks weten dat er minimaal 720 klokuren aan keuzedelen is gevolgd – al is dat niet veranderd – maar wel dat het maximum toch ook met deze wetsaanpassing wordt verlaagd.

De keuzedelen worden in samenspraak met het landelijke en vaak ook regionale werkveld bedacht, ingevuld, ontworpen en verzorgd. Dan is de verlaging wel van belang aangezien er voor specifieke mbo-4-opleidingen waarbij de voorbereiding op het werk specialistisch is en mogelijk iets boven niveau 4 kunnen uitstijgen, minder mogelijkheden zijn om maatwerk via keuzedelen te leveren.

Tevens is het zo dat keuzedelen kunnen zijn gebaseerd op 'zelfstandige eenheden met een eigen civiel effect' en dat kan straks minder het geval zijn. Ook kunnen het niet altijd meer bepaalde trainingen en cursussen betreffen die op zich met een 'certificaat' zijn af te ronden en veelal door werkenden zelfstandig worden gevolgd.

6.2 Gevolgen voor studenten en instellingen

Gevolgen voor mbo-studenten

De wijziging gaat in per 1 augustus 2022. Dat betekent dat vanaf dat moment alle studenten aan een middenkaderopleiding, ongeacht in welk studiejaar zij op dat moment zitten, een verplichting hebben van 720 sbu aan keuzedelen.

Voor studenten die voor 1 augustus 2022 ook al studeerden, betekent dat dus dat hun keuzedelenverplichting tijdens de studie naar beneden wordt bijgesteld. Eventuele extra gevolgde keuzedelen bovenop de verplichte 720 sbu kunnen op het diploma vermeld worden als de student dat wil.

Een belangrijk punt. Degenen die nu studeren en pas na 1 augustus volgend jaar gaan afstuderen, krijgen al gaande de rit te maken met een aanpassing. Geen 960 uren maar 240 minder en die korting zal straks in overleg tussen de instelling en betreffende mbo'ers moeten worden bepaald.

Paar vragen:

- Mag deze mbo'er het komende studiejaar nog alles wel gewoon volgen?
- Kan een mbo'er een samenhangend geheel aan keuzedelen met een omvang van 960 uren toch na 1-8-2022 blijven volgen, gelet op de verwachtingen die zijn gewekt?
- Waaraan moet deze mbo'er de vrijkomende 240 uren straks gaan besteden, zeker als het diploma na 1-8-2022 in het verschiet ligt?
- Hoe worden samenhangende pakketten van keuzedelen met het werkveld besproken?

Gevolgen voor mbo-instellingen

Indien een opleiding op de lijst staat van opleidingen die langer dan 3 jaar mogen duren, hoeft het onderwijsteam bij het programmeren geen rekening meer te houden met 240 sbu extra aan keuzedelen. Het verschil tussen verschillende middenkaderopleidingen valt weg op het gebied van keuzedelen: hoe dan ook is de keuzedeelverplichting altijd 720 sbu.

Dat betekent bovendien dat er meer ruimte in het extra vierde jaar is die besteed kan worden aan het profieldeel/basisdeel.

De onderwijsteams die een vierjarige middenkaderopleiding aanbieden moeten het voorstel uitvoeren: zij moeten het schrappen van 240 sbu aan keuzedelen verwerken in de programmering, hetgeen eenmalig extra werk betekent. Daar staat tegenover dat deze geschrapte keuzedelenverplichting over de hele instelling bezien op de lange termijn zal resulteren in een kleine afname van

examineringen van keuzedelen en waarschijnlijk een kleine reductie van kosten doordat een (kleine) groep studenten voor 240 sbu aan keuzedelen minder onderwezen en geëxamineerd hoeft te worden.

Een toelichting dus op het werk dat er aan de winkel is voor de instellingen en de betreffende teams die de programma's maken en vormgeven.

Er staat echter dat er sprake kan zijn van een kleine reductie van de kosten. Dat is niet het geval als het gaat om het verzorgen van het onderwijs zelf, want het aantal klokuren per leerjaar blijft in principe gelijk⁹, en daarmee dus ook de uitgaven die moeten worden gedaan. Tenzij die 240 uren worden toegevoegd aan andere eenheden als een uitbreiding van de zelfstudie of om de stage een grotere omvang te geven. Wat betreft de toetsen, daar zullen er niet veel van bij komen – hoewel 240 uren toch behoorlijk veel meer tijd is.

Het lijkt ons dat dit in ieder geval een onderwerp is voor een overleg met de studenten, via de betreffende inspraakcommissies.

7 Gevolgen voor hbo

In de toelichting wordt ook nog gekeken, om de checklijst af te lopen, naar de gevolgen die deze aanpassingen kunnen hebben voor de doorstroom naar het hbo. Dit staat er:

Gevolgen voor hogescholen

Er zijn geen verwachte gevolgen voor doorstroom, en daarmee ook niet voor hogescholen.

Het klopt, in formele zin mag niet worden verwacht dat hiermee de doorstroom op een directe wijze wordt 'geraakt'. Echter, net als bij 'rekenen' het een en ander is gezegd over het inspelen op de instellingstoets en het resultaat ervan, kan het terugbrengen van het aantal uren toch consequenties hebben voor juist die opleidingen waarbij de voorbereiding op het hbo goed dient te gebeuren. De vierjarige opleidingen zitten vooral in de technische hoek en daarbij spelen de exacte vakken een rol als ze in de keuzedelen kunnen worden opgenomen.

Er is dus minder te kiezen en in de praktijk is al gebleken dat de huidige ruimte voor die vakgerichte keuzedelen al erg krap is, ook al omdat er geen directe relatie bestaat tussen de studiebelasting en het aantal contacturen¹⁰. Zowel vanuit het mbo als door docenten in het technische hbo wordt gesteld dat de slaagkans in zo'n opleiding een stuk groter kan worden als in het mbo de keuzedelen worden ingezet¹¹ - en met flink veel tijd om de theorie te kunnen behandelen. Het verder invoeren van 'rekenen' doet daar verder niets aan af.

Een gevolg voor het hbo is dus dat er minder mogelijkheden komen om keuzedelen aan te bieden die zich specifiek op de doorstroom en aansluiting richten, voor vakken maar ook als het gaat om de 'voorbereiding op het hbo', in het algemeen.

De aanbeveling is dat wordt bezien in een landelijk netwerk met vertegenwoordigers van de betrokken mbo- en hbo-opleidingen hoe op de nieuwe situatie kan worden ingespeeld.

⁹ De wet spreekt over minimaal 1600 uren per jaar. Het zou kunnen dat een instelling nu voor een opleiding op 1680 uren zit en met een vierjarige opleiding door het laten vervallen van 240 uren kan teruggaan naar 1600 uren per jaar. Maar het ligt niet voor de hand om dit te gaan doen...

¹⁰ Dat is natuurlijk ook het geval in het hbo en wo. Een eenheid van 10 studiepunten betekent niet dat daarmee bijvoorbeeld 4 contactmomenten worden ingepland. Er is ook tijd voor groepswork, zelfstudie, praktijkonderdelen, 1-op-1-gesprekken, begeleiding en dergelijke. Juist wat er nu gebeurt in de huidige situatie laat zien dat de componenten die meetellen voor de studiebelasting drastisch aan het veranderen zijn, qua samenstelling en gebruik.

Het is bekend dat bijvoorbeeld in de VS een 'credit hour' wel even wat anders is dan wat wij een EC noemen. Een 'credit hour' betekent dat als er 25 klokuren aan verbonden zijn, de student het recht heeft op 25 uren les, groepswork, begeleiding en alles waarbij het gaat om een vorm van fysiek onderwijs. Men gaat toch niet betalen voor zelfstudie... is de redenatie (ook als de zelfstudie voortvloeit uit een fysiek gegeven opdracht).

¹¹ Bij het havo en vwo zijn er naast de profielen (die je zou kunnen zien als mbo-opleidingen) ook aanvullende vooropleidingseisen mogelijk. Dat zijn dan juist vakken die bij het mbo niet als zodanig in het reguliere programma zijn opgenomen. Ze kunnen ook niet worden geëist, gezien de wijze waarop het mbo is ingericht.